
KRÓNIKA

A MAGYAR TANSZÉK HUSZONÖT ÉVE*. Intézetünk ma első-sorban az egyetemi szintű szakemberképzés és a tudományos kutatómunka kettős feladatának tesz eleget. Immár negyedszázados története három világosan elkülönülő korszakra tagolódik. A Bölcsészettudományi Kar Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszéke 1959-ben kezdte meg munkáját, tíz évvel később, 1969-ben megalakult a Hungarológiai Intézet, mely önálló tudományos intézményként a jugoszláviai magyar nyelv és irodalom jelenségeit kutatta, különös tekintettel szellemi életünk évszázados kapcsolataira. Vajdaság nemzetének és többi nemzeti-ségének kultúrájával, majd végül, 1976-ban sor került a tanszék és az intézet integrációjára. Azóta a Bölcsészettudományi Kar társultmunka-alapszervezeteinek egyikeként, A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete néven együtt látjuk el az oktatás és a tudományos kutatás teendőit.

Tanszékünk megalapításának gondolata éppen harminc esztendővel ezelőtt merült fel először. Az illetékes kezdeményező bizottság úgy döntött, hogy a történelmi tanszék, a jugoszláv irodalmak és a szerbhorvát nyelv tanszéke, a német tanszék és a matematikai tanszék mellett a Bölcsészettudományi Karon meg kell alapítani a magyar tanszékét is. A döntés azonban csak évek múlva, 1959-ben válhatott valóra, midőn két-három munkatárs részvételével megkezdődhetett

a magyartanárok képzése. Sokunk fülében ott csengnek még Sinkó Ervin székfoglaló előadásának máig érvényes szavai: „... nemcsak a jugoszláviai magyarságnak, hanem Jugoszlávia közös szocialista kultúráját, a szocialista kultúrát szolgálja és kell hogy szolgálja a magyar irodalom egyetemi tanszéke is. Mert senki és semmi sem szolgálhatja a jugoszláviai magyarság érdekét anélkül, hogy ezzel a jugoszláv népek közösségének is ne szolgálja, mint ahogy minden, ami ezeknek a népeknek a javára irányul, életbevágó java a jugoszláviai magyarságnak is. Jugoszlávia szocialista kultúrája megvalósításának, az érte való eredményes munkának előfeltétele valamennyi itt élő nép és nemzeti kisebbség, tehát a jugoszláviai magyarság kulturális felemelkedése is. Minden rész gazdagodása és növekedése az egészre irányul; valamennyiünknek a szellemi gyarapodását jelenti.

A magyar irodalomnak ez az egyetemi tanszéke tehát csak akkor fog a jugoszláviai magyarság kulturális életében pozitív szerepet betölteni, ha tevékenysége sikeres hozzájárulás lesz a Jugoszlávia szocialista kultúrájáért folytatott általános, sokoldalú közös erőfeszítéshez.”

Világos célok és távlatok jegyében indult tehát a tanszék, s ha az első időkben aránylag lassan fejlődött, annak okát nem csupán a minden kezdet nehéz nyilvánvaló tényében kell látnunk. Káderhiány következtében eleinte a tantárgyak nagyrészből szerbhorvát nyelven folyt az oktatás, majd miután vendégelőadók segítségével is sikerült az alapvető stúdiumokat anyanyelven megszervezni, bevezették a fokozatos szakemberképzést, amely kettős terhet rótt az oktatókra. Ennek ellenére a hatvanas évek kö-

*Elhangzott a Magyar Tanszék fennállásának 25. évfordulója alkalmából rendezett tanácskozáson 1984. december 18-án.

zepétől a folyamatos fejlődés időszaka következett. Kialakultak a munkafarmák, tehetséges fiatal munkatársak kapcsolódtak be az elképzelések kidolgozásába és megvalósításába, megszületett a részletes, minden tárgyat körültekintően leíró tanterv, mind kevesebb lett a „gazdátalan” tantárgy, szüntelenül gyarapodott a tanszéki könyvtárolmány, s az évtized végén elhagyta a sajtót *Tanulmányok* című évkönyvünk is, mely azóta már a 16. füzetnél tart. S ugyancsak ez a felendülés tette lehetővé a lektorátusi és ágazati oktatást, a posztgraduális képzés időnkénti megszervezését, illetve azt, hogy a mai napig a tanszéken tizenhatan nyerték el a nyelv- vagy az irodalomtudomány doktorának rangfokozatát. S végezetül, de korántsem utolsósorban, ennek a felendülésnek az eredménye az is, hogy ez idáig több mint háromszázan szereztek diplomát a tanszéken.

A Hungarológiai Intézet megalapításának gondolata úgyszintén az ötvenes évek derekán merült fel először. B. Szabó György már 1954-ben arra hívta föl a közvélemény figyelmét, hogy a sokoldalú, komplex kutatás csakis intézményes munkával képzelhető el. Ez az igény azonban csak a hatvanas évek végén válhatott reális lehetőséggé, nem függetlenül természetesen társadalmunk demokratizálódásától, illetve a Bölcsészettudományi Kar és a magyar tanszék folytonos erősödésétől. A Kari Tanács 1968 nyarán hozta meg döntését a Hungarológiai Intézet megalapításáról, 1969 elején pedig már el is kezdődhetett az alapozó munka. Az első periódusban a jugoszláviai magyar irodalom, a jugoszláviai magyar nyelv, a magyar és szerbhorvát nyelv kontrasztív vizsgálata, a magyar—szerbhorvát irodalmi kapcsolatok tárgykörében folytak kutatások, és készült a szerbhorvát—magyar nagyszótár. A művelődéstörténeti és folklorikusatások, káderhiány miatt, csak később kezdődhettek.

Az intézetben és a tanszéken folyó tudományos munka eredményeit, beleértve a szép számú külmunkatárs dolgozatait is, elsősorban a Hungarolo-

lógiai Intézet Tudományos Közleményeiben, később pedig, már az integráció után, a Hungarológiai Közleményekben tettük közzé. Nem vagyunk hivatásos könyvkiadó, ám csaknem ingyen gondozott és szerkesztett egyedi publikációinkkal, továbbá névtani, bibliográfiai, kontrasztív nyelvészeti, irodalomtudományi és népzenei sorozatainkkal méltán hívtuk fel magunkra mind a hazai, mind a külföldi tudományos élet figyelmét. Negyed évszázad alatt annyi érték halmozódott föl, hogy két esztendővel ezelőtt *Értekezések, monográfiák* címmel újabb sorozatot indíthattunk útjára. A sorozatot, mint kiadványaink akkori felelős szerkesztője írja a napokban megjelent első kötet előszavában, mindenekelőtt az a felismerés hívta életre, hogy „Intézetünk közelgő negyedszázados jubileuma (...) sürgető munkafeladatot is jelent a számunkra: összegezni, átfogóan felmutatni, egy tágabb művelődési közvélemény számára is hozzáférhetővé tenni a jugoszláviai magyar irodalom- és művelődéstörténet, folklorisztika, dialektológia, délszláv—magyar kapcsolattörténet, magyar és kontrasztív nyelvészeti vizsgálatok eredményeit. Azokat a tanulmányokat, szakkikkeit, nagyobb lélegzetű értekezéseket, amelyek szétszórtan csak a szakmabeliek számára hozzáférhető folyóiratokban láttak napvilágot a nemsokára lezáruló negyedszázad alatt.”

A negyedszázad azóta lezárult, s az új sorozat darabjai, ha nehezen is, ha késve is, de egymás után hagyják el a sajtót. A megtett út állomásainak szintézise ez, amelynek mindenképp örülnünk kell, ám örömlünkbe ürom is vegyül. Az utóbbi időben, részint káderügyi gondok, részint pedig a belső ellenérők folyamatos ténykedése következtében, munkánk intenzitása lanyhult. Bár a huszonöt évvel ezelőtti székfoglaló előadás célkitűzéseit sohasem tévesztettük szem elől, az újabbnál újabb képtelenségek nem egyszer a kedvünk szegték. Mindennek ellenére távlataink jők, hiszen az intézet tevékenységét igényli társadalmunk. Tovább kell hát lépniük, hogy

öt esztendő múlva, a kerek évfordulón, erkölcsi jogunk és lehetőségünk legyen az ünneplésre is. Mindazokkal együtt, akik munkánkat eddig is támogatták.

UTASI Csaba

NEM SZOKVÁNYOS KÖNYV BEMUTATÓJÁN*. Egy videokazetta nyilván többet megőrzött volna abból a nagy sikert aratott produkcióból, amelyet Fehér Kálmán versszövegei alapján Franyó Zsuzsanna, Vicsek Károly, Lengyel Gábor, Maurits Ferenc, Kovács Károly, Branka Petrović, Rastislav Varga és társaik vittek az Újvidéki Színház színpadára. A közvetlen hatás, akár az ősbemutatón, akár a későbbi előadásokon természetesen aligha reprodukálható, és aligha megőrizhető a legmodernebb technikai eszközök közreműködésével is, mert az előadásokat dolgozók szinte minden érzékünket munkába fogták, jelképesen mindenképpen, hiszen nemcsak színei, hangjai, eszméi vannak ennek a színpadi látványosságnak, hanem tapintható és izlelhető is, miként megvan a teljesség benyomását kiváltó három dimenziója: zenéje van, eszmevilága van, színes koreográfiája van.

Am megőrzésre ítéltetett ez a produkció, tehát újra és újra ismételni túnt érdemesnek, a kéz az ősbibb kommunikációs módhoz, Gutenberg találmányához, a nyomtatott betűhöz, a könyvhöz, az évszázadokkal fiatalabb fényképészethez és a még ifjabb hanglemmezhez nyúlt, hogy felkínálja az előadás sokszínű és sokjellegű benyomásforrásának mintegy a magvát, hogy olvassuk, hallgassuk és nézzük. S ha már így van, hadd mondjam azt is, mennyire jobb helyzetben van a modern költő, mint voltak az avant-

* Elhangzott 1984. december 17-én Szabadkán, az Újvidéki Színház Látomásnak ajtót nyitni című produkciója, valamint az előadás forgatókönyve alapján készült kétnyelvű könyv bemutatója alkalmából.

garde lelkes apostolai évtizedekkel ezéltt, amikor a maguk módján a „teljes színpadról” álmodoztak. Nos, a teljes színpad egy megvalósult lehetősége van az előadásban, a bizonyossága pedig itt van ebben a hanglemmezborítóba „kötött” könyvben, amelyet most felkínálunk a nagyközönségnek.

Ebben pedig a mondanivaló-hordozó elsősorban Fehér Kálmán versbeszéde (ezt váltotta fel az előadás ének-, szín- és mozgásbeszéddé!), költeményeinek az erre a produkcóra készített kompozíciója, amely az elkötelezett, s ha úgy tetszik, irányzatos költő arcélét mutatja. Mert Fehér Kálmán ebben a versválogatásban is társadalmilag elkötelezett, eszmeileg határozott, és költészetileg is egyértelműen nyílt: egész múltunk kritikáját adja, és mert ez a múlt nem volt idillikus, tragikus és véres tényeit sem titkolja el, siratással és átkozódással, szatírával és emelkedettséggel beszél róla. Nem kíméletes, amikor erről a múlt-ról van szó — s éppen ezt dübörgi a fülünkbe a hars zenében a dob és a hangorkán, ezt itatja szemünkbe a vetített film képsora, ezt táncolja ki, „mozogja” élénk Soltis Lajos vezetésével a fellépő fiú és lány, s ezt hirdeti a kimondott szó és Biszák Júlia énekhangja a színpadon, illetve most már a betűkben és a lemezbarázdák segítségével.

Adjuk tehát át a közönségnek és közösségünknek ezt a mindenekelőtt költői vallomást, amelyben mindenki, aki valamilyen formában is részt vett a produkció megvalósításában, segítő és méltó társa volt költőnknek!

BORI Imre

VAJDASÁGI SZOBRÁSZAT 1895—1980. Ezzel a címmel rendezett december végén nagyszabású kiállítást az újvidéki Modern Művészetek Képtára, folytatva azt a tavaly megkezdett sorozatot, amelynek célja tartományunk tartós művészi értékeinek prezentálása. Egy ilyen elképzelés szülte a huszadik századi vajdasági fesztézetet bemutató állandó kiállítást, s ennek jegyében került sor a

Sava Šumanović munkásságát bemutató tárlatra is. A képtár új, sportcsarnokbeli kiállítótermének harmadik nagyszabású rendezvénye ez a szobrászati kiállítás, amely időrendben tárja elénk vidékünk szobrászatának alakulástörténetét. A kiállítás szervezője Ljiljana Ivanović a XX. századi vajdasági szobrászatot Đorđe Jovanović (1861—1953) 1895-ben megrendezett újvidéki kiállításától kíséri végig, katalógusának előszavában megjegyezve, hogy az első világháború előtti időszakban, a festésztől eltérően, szobrászattal vidékünkön alig foglalkoztak. Jovanović munkásságán kívül csupán Jovan Pešić alkotásai érdemelnek említést, valamint a budapesti Nemzeti Galéria tagjainak ide is eljutó munkái, amelyet szabadkai, zombori, nagybecskerekai, újvidéki, verbászi és verscei tárlatokon láthatott a közönség. Ezen a kiállításokon főleg Medgyessy Ferenc, Telcs Ede, Radnai Béla és Istók János munkáit mutatták be.

Még az első világháború után is szerény eredményeket felmutatva fejlődik a szobrászat, bár kétségkívül ekkor bontakoztatja ki tehetségét több szobrász, mindenekelőtt Baranyi Károly és felesége Baranyi Markov Zlata, továbbá Kara Mihály, Vojislav Šikoparija és Husvéth Lajos. E korszak legjelentősebb alkotásait Baranyi Károly alkotta: az Ikarusz című például monumentális alkotássá lett. A második világháborút követően, a művésztelek alapításával erőteljesebben feljónni a szobrászat is, de az első komolyabb bemutatkozásra csak 1954-ben kerülhetett sor. Ekkor a Matica srpska Képtár újvidéki kiállításán láthatuk Ivanka Acín, Almási Gábor, Radmila Graovac, Jovan Soldatović, Ana Bešlić, Stevan Bodnarov, Glid Nándor, Slavka Petrović-Sredo- vić és Aleksandar Zarin munkáit. A hatvanas években történekn komolyabb kísérletek új kifejezési formák keresése felé. Ebben úttörő a fémkompozíciókkal sikeresen próbálkozó Zoran Petrović, követője pedig Kalmár Ferenc. Újabb nemzedék a hetvenes évek derekán jelentkezik, akik közül eddig legtöbbet Sava Halugin, Mladen Ma-

rinkov és Borislava Prodanović nyújtott.

Az újvidéki tárlat egyébként 32 szobrász 90 alkotásával mutatja be vidékünk e századi szobrászatát. Kár, hogy a kiállított szobrok közül kevés a régebbi keletű, s hogy nincs prezentálva mindaz, amiről a katalógus bevezető szövege oly részletesen tájékoztat. E katalógus egyébként 130 oldalon, komoly könyv alakban jelent meg, s közli a már említett történeti áttekintésen kívül a kiállított művek jegyzékét, de bemutatott alkotások reprodukcióit, de tartalmazza a kiállítóknak nemcsak az életrajzát, hanem a jelentősebb egyéni és csoportos kiállításait, sőt a vonatkozó irodalmat is. Dicséretes munka mindenképpen, bár érthetetlen, hogy a vonatkozó irodalmat összeállítók miért nem jegyzik a folyóiratközléseket. Egy-két véletlen kivételtől eltekintve ugyanis sem a vajdasági sem az ország más vidékein megjelenő folyóirat-közlések nincsenek feltüntetve (a Híd neve és csak Almási munkásságánál található, holott teljes tematikai blokkok jelentek meg például a jugoszláv szobrászatról, továbbá Baranyi és Glid munkásságáról stb.). Nemkülönböztetve bosszantó az is, hogy a magyar nyelvű szövegrészek hemzsegek a hibáktól, olyannyira, hogy az ember szinte szégyenkezve veszi kézbe a szemmeláthatóan színvonalasságra törekvő kiadványt.

B. Gy.

IN MEMORIAM MARTIN PALUŠKA. Ismert naiv festőnk, Martin Paluška 1934. december 4-én hunyt el szülőfalujában. Kovačićan született 1913-ban, egész életét ott élte le, évekig volt a falusi malom gépésze. A Kovačićai Iskola néven ismertté vált naiv festészeti mozgalom alapítójaként tartják számon.

Martin Paluška inasiskolás korában kezdett rajzolgatni, akvarelleket készített és játékkártya-figurákat festett. 1937-ben a Vajdaságban igen elterjedt biedermeier és szecessziós stílusban készült reprodukciókat másolta. Jan Sokollal, Mihail Birešsel és Bobošsal

együtt pedig már a második világháború előestéjén megteremtette a Kovačicai Iskola működésének a feltételeit.

A háború utáni években a többi tehetséges autodidakta festővel együtt megalakítja a kovačicai műkedvelő művelődési egyesület Pokrok elnevezésű csoportját, amely 1947-ben meg is kezdi munkáját. Tájképeket és népi életképeket festettek, amelyeken a szlovák népművészet erőteljes hatását lehet kimutatni, elsősorban a hagyományos színkezelésben. Az ilyenfajta festészet által új, eredeti és modern formában járultak hozzá a népi hagyományok őrzéséhez, abban az időben, amikor már a népművészet éppen eltűnőben.

A csoport első tárlatát 1952-ben rendezték meg. Ettől számítják a Kovačicai Iskola megalakulását is. A naiv festészet iránti érdeklődés idején a közös formai jegyek mellett egyéni jegyeket is mutató, sajátos világlátást tükröző képek nagyon hamar ismeretek lettek az országhatáron túl is.

Paluška a szlovák lakodalmak festőjeiként vált ismertté. Nagyméretű kompozícióin a tánc lendülete és az ének ritmusa elevenedik meg, de precíz aprólékosággal rajzolja meg a táncolók ruhájának népi motívumait is. Képeit belengi az öröm és a vidámság.

Paluška kedvelt témái közé tartozik a téli táj. Megjelennek a rónaságon futó szánok is, s ez idillikus hangulatot áraszt. Más festményein a bánati vidék zöld és aranyárga színeivel a végeláthatatlan sztyeppekre emlékeztet. A nyugtalan és expresszív Paluška igyekszik minél jobban átfogni a tájat, „sztyeppéi” nyugtalanságtól terhesek. Megtalálható ezeken a képeken a messzeség, a beláthatatlan horizontok utáni vágyakozás, az ismeretlen meghódításának, az elvont, a „mögöttes” szféra megragadásának az igénye. A festő személyiségének mélyebb, rejtettebb rétegei objektívizálódnak ezeken a vásznanokon.

Martin Paluška még a naiv festészet konjunktúrájának idején is mindig belső kényszerének és hangulatának

engedelmeskedve alkotott, festményei félreérthetetlenül tanúskodnak erről. Félig kész képet sohasem adott ki a kezéből, mindig kiérlelte őket, bármilyen soká tartott is a folyamat. A kovačicai festők közül egyedül ő volt hajlamos a bohémiségre, s talán ezzel magyarázható, hogy alkotásaiban optimizmusa és vidámsága tükröződik.

Közös tárlaton sokszor vett részt. A Kovačicai Iskola tagjaival együtt 1952 óta minden októberben, a falu és a festészeti iskola ünnepén, kiállította képeit. Alkotásai bejárták Párizs, Rotterdam, London, New York, Moszkva, Leningrád, Budapest, Bécs, Genf, Buenos Aires, Stockholm és más világvárosok kiállítástereit. Abban az időben, amikor mindenki önállóan is akart szerepelni, Paluškának, a Kovačicai Iskola atyjának, egyetlen önálló tárlata sem volt.

Milica MAŠIREVIĆ

A VAJDASÁGI KULTÚRA NAPJAI KOSOVÓBAN. December folyamán került sor Kosovóban Vajdaság nemzeti és nemzetiségi kultúrájának a bemutatására. Az ötnapos találkozó keretében számos rendezvényt szerveztek: a vajdasági kiadói tevékenységet tükröző könyv-, tankönyv- és zenei kiadványok kiállítását, tartományunk festőinek tárlatát, irodalmi esteket, hangversenyeket stb. Az ismerkedés mellett a résztvevők a műfordítás és a könyvkiadás kérdéseit is megvitatták, és a két tartomány művelődési élete további kölcsönös megismerésének a lehetőségeiről, valamint a még szilárdabb együttműködés útjairól is táncszoktak.

BALÁZS ÉVA VIZSGAFILMJE. Veljko Petrović A Mikošević szírének című novellája alapján készült tévéfilmmel diplomált az újvidéki Művészeti Akadémia rendezői szakán Balázs Éva, aki már nem ismeretlen a tévénézők előtt. Vizsgafilme, amely tulajdonképpen része az újvidéki és a belgrádi tévéstudó közös vállalkozásának (hat Petrović-novellát ekranizálnak) Filip David forgatókönyve alapján készült. Az újdonsült rendezőnő

a produkcióról a következőket mondta: „A film a férfi—nő kapcsolat problémáját boncolgatja. Két fiatal vergődéséről szól, akik vonzódnak egymáshoz, de valódi szerelmre nem kerülhet sor, mert szenvedélyek, felfogások, életeltek kerülnek összeütkezésbe. Valójában így adtam kifejezést reakciónak a fogadtatásra, amelyben az akkori társadalom és az író is részesítette az új típusú nő megjelenésekor, a század elején... A filmben a nő fenntartja magának a jogot a szabad választásra, ezért összeütkezésbe kerül a patriarchális felfogású férfival.”

A mozgófilm bemutatója december 24-én volt az újvidéki Ifjúsági Tribünön. A produkció operatőre Apró Zoltán, vágója Németh Margit, zenei munkatársa Vitomir Simurdić volt. A főbb szerepeket Branislav Lečić, Vladica Milosavljević, Romhányi Ibi és Miki Krstović alakította.

KÉT ÖSBEMUTATÓ. A dubrovnikai Marin Držić Színház — Naum Panovszki rendezésében — ösbemutatóként vitte színre Ivo Brešan *Anera* c. tragédiáját. A vígjátékairól ismert Brešan a Phaedra-történet motívumai alapján írt mai tragédia-változata — a zágrábi Danas kritikusa szerint — nem szerelmi, hanem elsősorban politikai dráma, mivel a címszereplőt nem szenvedélye, hanem egy korszak (az ötvenes évek) politikája, illetve ezt megtestesítő, végrehajtó emberek irányítják. Brešan *Anerája* a drámatörténet Phaedráival ellentétben nem saját emberi gyengeségének, hanem a körülmények áldozata. A dubrovnikai előadás a két főszereplő halványabb teljesítménye ellenére is egészében elfogadható, jó — állapítja meg a kritikus. Brešan tragédiáját az Újvidéki Színház is műsorára tűzte, Dime Sztankovszki irányításával próbálják az *Anerát*. — Miroslav Krleža *Temetés Terézvárott* (Sprovod u Theresienburgu) c., a Glemby-ciklusba tartozó novellájának színpadi változatát Miroslav Belović belgrádi rendező készítette el, s az ő irányításával tartották meg a mű ösbemutatóját a sza-

rajevói Nemzeti Színházban. A Danas kritikusa dicséri Belović dramatisztikáját, mert a nehezebb, de jobb, eredményesebb utat választva nem a novellát vitte színre, hanem a novella motívumból, Krleža egyéb szövegeinek felhasználásával, írt drámát. A Krleža-novella szellemében készült dráma megjelenítése azonban nem a legszerencsésebb. Túlságosan részletező realista rendezésével Miroslav Belović hátérbe szorította a mű metafizikai halálhangulatát, a krležai haláltánc hangulatát nem fejezi ki elementárisan az előadás, annak ellenére, hogy a rendezőnek jó szereposztása volt, s hogy a színészek többnyire figyelemreméltó teljesítményt nyújtottak. A *Temetés Terézvárott* színpadi változata — az előadás minden hibája ellenére — a legjelentősebb Krleža-próza adaptációk közé sorolható.

AZ ÚJVIDÉKI SZÍNHÁZ SZOLNOKON ÉS BUDAPESTEN. Magyarország és Jugoszlávia nemzetközi kulturális együttműködésének a keretében november folyamán Budapesten és Szolnokon vendégszerepelt az Újvidéki Színház. A szolnoki Szigligeti Színházban három előadást tartottak, színre vitték Büchner *Leonce és Léonáját* (rendezte Ljubomir Drašković), Kosztolányi *Édes Annáját* Harag György rendezésében és Jarry *Übü királyát*, amelynek a rendezője a szolnoki Csizmadia Tibor. Budapesten a Katona József Színházban az *Édes Annát* játszották, kétszer. Az újvidéki társulat előadásai kedvező visszhangra találtak a magyarországi sajtóban:

„Harag György úgy tette általánosá a cselekmény—úriasszony párost, hogy nemcsak az általános pszichológiai elnyomórítás és lélektani lázadás egyfajta mintapárját ábrázolta, hanem az emberi lélek dimenziójában az általános konkrétá vált. Megfoghatóbbá. Szürrealista stílusban, a kimondott szövegénel érdekletesebb hallucináció és illúzió keltésével. A magyar nyelvű színházművészet jelentős állomása a Harag György rendezte *Édes Anna*, éppen a verbális színház

világának kitágításával.” (*Esti Hírlap*, 1984. XI. 19.)

„A szereplők gépies bábokként tűnnek fel, majd vesznek el ismét a színpad hátterében. (...) Nem játszanak, hanem megjelenítenek, vagy jelzik a történetet. S amikor tetterre kerül a sor, »megáll a kép«, filmszerű vágással adva át a helyét a következő jelenetnek. Ez, a dolgok balladái ki nem mondása ad drámaiságot az előadásnak.” (*Új Tükör*, 1984. XII. 9.)

„A tavalyi szezon negyedik bemutatója az *Übű király* volt. Egy hagyományosnak egyáltalán nem nevezhető színpadi mű korántsem hagyományos előadása. (...) Az előadás nagyon atraktív, nyilvánvaló, hogy a Jarry-mű mindössze kanavász. Csak-hogy ebben az esetben valami másfél übűségről, netán az abszurd-játszás problematikájáról szólnia kellene. Ilyesmivel azonban nem találkozunk. Helyette hatalmas szimbólumokat kellene megfejtenünk...” (*Film, Színház, Muzsika*, 1984. XI. 24.)

„Hogy az előadás milyen erejű? Nos, én ezt annak idején Újvidéken fiatal közönség, tizenévesek előtt láttam, amikor is a színészek egy része, belekalkulálva ezt a tényt, a jó ízlés határáig elrugaskodott a komédiázásban, vonatkozik ez elsősorban a mindig is nagy mókamester Soltis Lajosra, de ennek ellenére, tehát a nem legkedvezőbb körülmények ellenére is, maga a gondolat tisztán csorgott és éppen a fiatal közönség gondolataiban, a fiatal közönség értelmében, szívében talált otthonra, hiszen kiderült, hogy a mindenképpen való szuverenitásról beszél ez a *Leonce és Léna*-feldolgozás.” (*Petőfi rádió*, Látuk, hallottuk, 1984. XI. 12.)

„Az újvidéki társulat művészei példás fegyelemmel vetették alá magukat a szikár, illusztratív-elidegenítő játékmódnak. Romhányi Ibi hangjának jellegzetes felzettés siklatása révén tudta hisztérikus lelkizsarnokká formálni Vizyné méltóságos asszonyt. Soltis Lajos alkata, korpulens vonásai s egy más dimenziókat sejtető lassúbb beszédtempó révén támasztott rokonszenvet Moviszter doktor iránt. N.

Kiss Júlia metszőben kegyetlen arcélét, Ladik Katalin dekoratív jelenlétét kölcsönözte az édesannákon uralkodó nagyságos-világ megérvékítéséhez. (...) Édes Anna mézszőke, súlyos hajfonata fénylik emlékezetünkben, ha erre a színpadi változatra visszagondolunk. S azok a kivételes ízzel artikulált zárt »e« hangok, amelyeket az újvidékiek még tudnak, de az itthoniak már csak a szakirodalomból ismernek.” (*Magyar Nemzet*, 1984. XI. 18.)

A két társulat több éves együttműködésének folytatásaként 1985-ben a szolnokiak látogatnak majd el Újvidékre.

DÍJAK, ELISMERÉSEK. A Szenteleky-díj bíráló bizottsága az 1984. évi Szenteleky Irodalmi Díjat Urbán Jánosnak, a műfordításért járó Bazsalikom-díjat pedig Brasnyó Istvánnak ítélte oda. A rangos elismerést Urbán János az irodalmi életünkben való tevékeny részvételéért és irodalomszervezői munkásságáért, Brasnyó István pedig műfordításainak műfaji és tematikai változatosságáért, valamint átültetéseinek igényes megformálásáért érdemelte ki — áll a zsüri döntésében. A díjak átadására a Szenteleky-napok gazdag rendezvénysorozatának keretében 1984. december 8-án került sor.

KULTURÁLIS ÉVFORDULÓK
1985-ben. 1965. január 4-én halt meg Londonban T. S. Eliot költő. — 1945. január 5-én Budapesten meghalt Szabó Dezső író. — 1955. január 15-én halt meg Szarajevóban Isak Samokovlija író. — 1895. január 26-án Budapesten meghalt Komjáthy Jenő költő. — 1945. január 27-én halt mártírhalált Balfon Szerb Antal író, irodalomtörténész. 44 éves volt. — 1805. január 28-án halt meg Debrecenben Csokonai Vitéz Mihály költő. — 1935. február 6-án halt meg Gređicében (Hrvatsko zagorje) Ksaver Šandor Đalski író. — 1775. február 9-én született Bolyai Bolyai Farkas matematikus, író. — 1825. február 18-án született Komáromban Jókai Mór író. — 1685. február 23-án született

Georg Friedrich Händel zeneszerző. — 1975. március 8-án halt meg Németh László író. — 1945. március 8-án 46 éves korában halt meg a balfi fogolytáborban Sárközi György író. — 1975. március 13-án halt meg Belgrádban Ivo Andrić Nobel-díjas író. — 1685. március 21-én született Johann Sebastian Bach zeneszerző. — 1885. március 29-én született Szabadkán Kosztolányi Dezső író. — 1825. április 4-én született Újvidéken Đura Daničić nyelvész. — 1855. április 9-én született Vitkócon Reviczky Gyula költő. — 1905. április 11-én született Budapesten József Attila. — 1885. április 13-án született Budapesten Lukács György filozófus, esztéta. — 1955. április 18-án halt meg Albert Einstein fizikus. — 1925. május 2-án Zágrábban meghalt Antun Branko Šimić költő. — 1945. május 5-én a németországi Wellsben belehalt a haláltáborban szerzett betegségbe Gelléri Andor Endre író. 38 éves volt. — 1845. május 12-én halt meg Linzben Batsányi János költő. — 1265 májusában (a napot még nem állapították meg pontosan) született Firenzében Dante Alighieri. — 1885. május 22-én Párizsban meghalt Victor Hugo író. — 1845. május 26-án halt meg Eszéken Hoblik Márton író, tudós. — 1795. január 3-án Losoncon meghalt Kármán József író. — 1875. június 6-án született Lübeckben Thomas Mann író. — 1905. június 19-én halt meg Glogovacban Janko Veselinović író. — 1905. január 21-én született Párizsban Jean-Paul Sartre író, filozófus. — 1835. június 26-án született Breznjóbányán Herman Ottó természettudós, etnográfus. — 1955.

június 28-án halt meg Budapesten Szekfű Gyula történész. — 1845. június 4-én született Szinyei Merse Pál festőművész. — 1975. július 13-án Újvidéken meghalt Gál László költő. 73 éves volt. — 1895. június 20-án született Moholy Nagy László képzőművész. — 1875. augusztus 6-án halt meg Koppenhágában Hans Christian Andersen költő, elbeszélő, meseíró. — 1955. augusztus 12-én halt meg Zürichben Thomas Mann. — 1845. szeptember 9-én született Nagykárolyban Acsády Ignác történétíró. — 1905. szeptember 17-én született Zadarban Vladan Desnica író. — 1885. szeptember 22-én született Budapesten Benedek Marcel író, műfordító. — 1945. szeptember 26-án 64 éves korában halt meg New Yorkban Bartók Béla zeneszerző, népzenekutató, zongoraművész. — 1895. október 3-án született Konsztantyinovóban Szergej Alekszandrovics Jeszenyin költő. — 1895. október 12-én Budapesten meghalt Szarvas Gábor nyelvész. — 1905. október 13-án született Budapesten Debreczeni József író. — 1795. október 31-én született Londonban John Keats költő. — 1855. november 11-én született Zentán Stevan Sremac író. — 1955. november 12-én halt meg Zágrábban Tin Ujević költő. — 1855. november 19-én Budapesten meghalt Vörösmarty Mihály költő. — 1875. december 22-én halt meg Pusztakamaráson Kemény Zsigmond író. — 1925. december 28-án Leningrádban véget vetett életének Szergej Alekszandrovics Jeszenyin. — 1975. december 8-án halt meg New Havenben (Conn., USA) Thornton Wilder író.

T. L.